

Matematické modelovanie v monitorovaní tiažového poľa Zeme

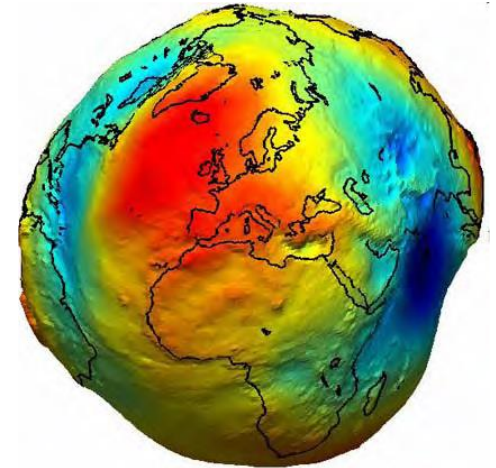
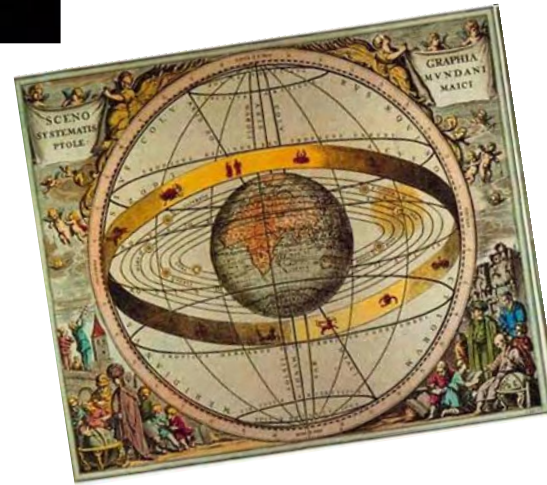

M. MACÁK, R. ČUNDERLÍK, Z. MINARECHOVÁ

Trochu z histórie

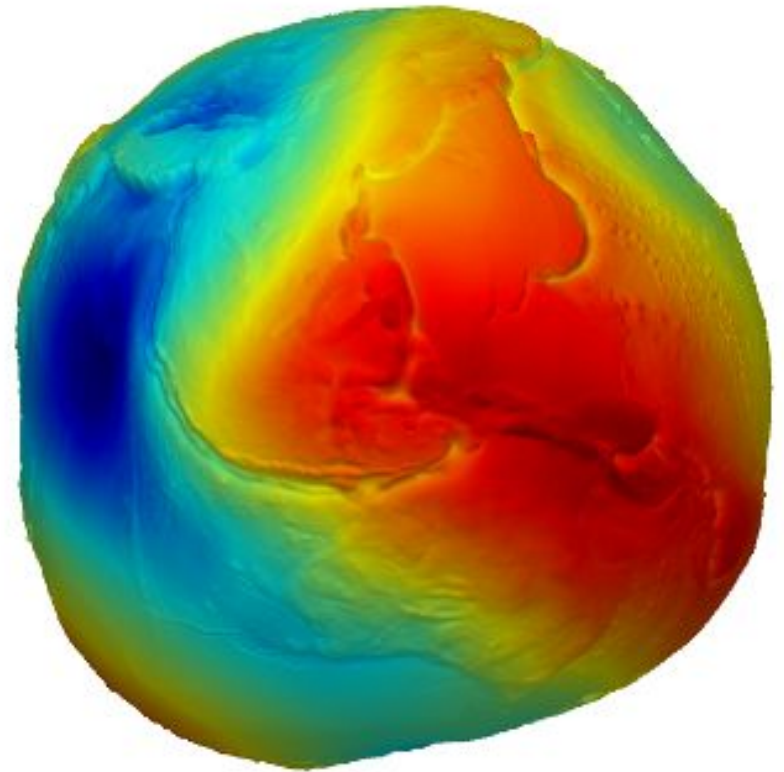

Čo je to Geoid?

Geoid je fyzikálny model povrchu Zeme pri strednej hladine svetových oceánov..

Johann Benedikt Listing (1871)

Fyzikálna geodézia

Skutočná Zem:

- tiažový potenciál
(gravitačný + odstredivý)
- tiažové zrýchlenie

$$W_0 \approx 62\,636\,856.0 \text{ m}^2 \cdot \text{s}^{-2}$$
$$g \approx 9.813456789 \text{ m} \cdot \text{s}^{-2}$$

$$W$$
$$g = \text{grad } W$$

Normálne teleso:

(napr. referenčný elipsoid)

- normálny tiažový potenciál
(gravitačný + odstredivý)
- normálne tiažové zrýchlenie

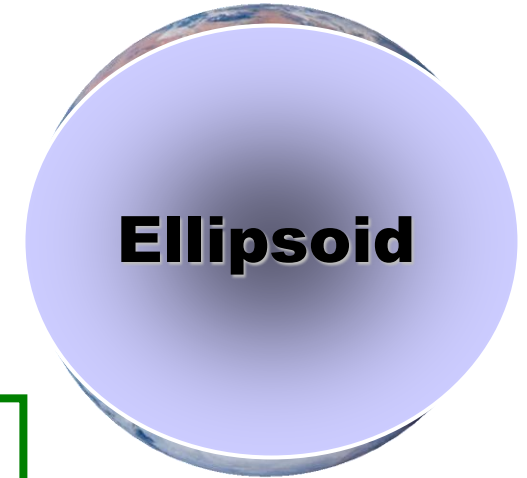
$$U$$
$$\gamma = \text{grad } U$$

Poruchový potenciál

$$T = W - U$$

Ak parametre normálneho telesa
odvodené zo skutočnej Zeme

$$\Delta T = 0 \quad \text{- mimo Zeme}$$

Geodetická okrajová úloha

$$\begin{aligned}\Delta T(\mathbf{x}) &= 0 & \mathbf{x} \in \text{ext. } \Omega \\ \langle \nabla T(\mathbf{x}), \mathbf{s}(\mathbf{x}) \rangle &= -\delta g(\mathbf{x}) & \mathbf{x} \in \Gamma \\ T(\mathbf{x}) &= O(|\mathbf{x}|^{-1})\end{aligned}$$

kde

$$\begin{aligned}T(\mathbf{x}) &= W(\mathbf{x}) - U(\mathbf{x}) \\ \mathbf{s}(\mathbf{x}) &= -\nabla U(\mathbf{x}) / |\nabla U(\mathbf{x})| \\ \Omega &- \text{Zem} \\ \Gamma &- \text{povrch Zeme}\end{aligned}$$

Vstupné dáta – tiažové poruchy

$$\delta g(\mathbf{x}) = g(\mathbf{x}) - \gamma(\mathbf{x})$$

$$\begin{aligned}\text{kde } g(\mathbf{x}) &= |\nabla W(\mathbf{x})| \\ \gamma(\mathbf{x}) &= |\nabla U(\mathbf{x})|\end{aligned}$$

Modifikovaná geodetická okrajová úloha

$$\Delta T(\mathbf{x}) = 0 \quad \mathbf{x} \in \Omega$$

$$\langle \nabla T(\mathbf{x}), \mathbf{s}(\mathbf{x}) \rangle = -\delta g(\mathbf{x}) \quad \mathbf{x} \in \Gamma_1$$

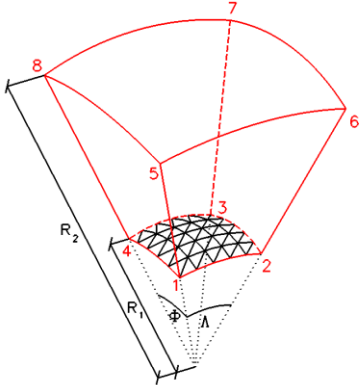
$$T(\mathbf{x}) = T^{\text{SAT}}(\mathbf{x}) \quad \mathbf{x} \in \Gamma_i \quad i=2, \dots, 6$$

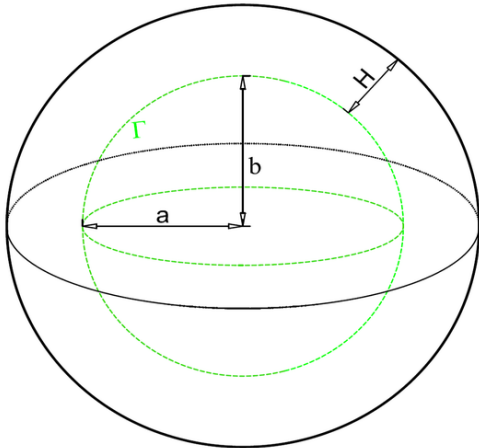
Vstupné dáta :

- Tiažové poruchy
- Poruchový potenciál (dáta zo satelitov)

3D výpočtová oblasť nad zemským povrchom

- Γ_1 : 1,2,3,4
- Γ_2 : 5,6,7,8
- Γ_3 : 1,2,6,5
- Γ_4 : 2,3,7,6
- Γ_5 : 3,4,8,7
- Γ_6 : 4,1,5,8
- Ω : 1,2,3,4,5,6,7,8

Numerické riešenie geodetickej okrajovej úlohy

MOP

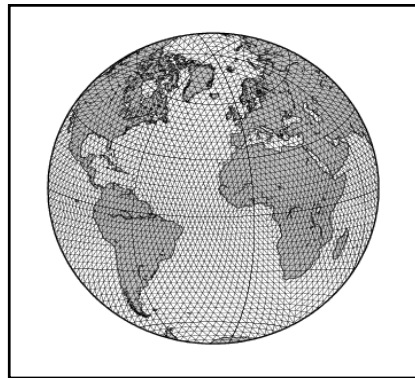
Metóda okrajových prvkov

Výhody:

- diskretizujeme iba hranicu oblasti

Nevýhody:

- plná nesymetrická matica systému
→ veľké pamäťové nároky

MKP – Metóda konečných prvkov

alebo

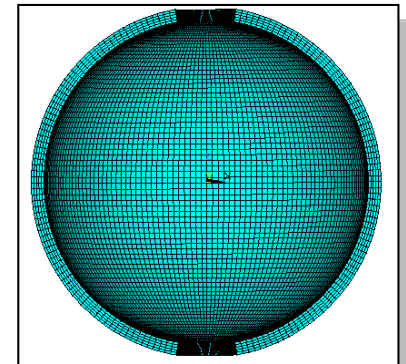
MKO – Metóda konečných objemov

Výhody:

- riedka matica systému

Nevýhody:

- diskretizujeme celú 3D oblasť nad zemským povrchom

Numerické riešenie geodetickej okrajovej úlohy

Súpis výpočtových zdrojov:

- Karedra
  - 160 CPU
  - 1,2 TB RAM (8GB/CPU)
- Stuba
  - 624 CPU
  - 2,5TB RAM (4GB/CPU)
- SAV Bratislava
  - 3072 CPU
  - 25TB RAM (8GB/CPU)

Metóda okrajových prvkov

Priama formulácia MOP - okrajová integrálna rovnica

$$\frac{1}{2}T(\mathbf{x}) + \int_{\Gamma} \frac{\partial G}{\partial n_{\Gamma}}(\mathbf{x}, \mathbf{y})T(\mathbf{y})d\Gamma_y = \int_{\Gamma} G(\mathbf{x}, \mathbf{y})\frac{\partial T}{\partial n_{\Gamma}}(\mathbf{y})d\Gamma_y$$

kde

$$G(\mathbf{x}, \mathbf{y}) = \frac{1}{4\pi \cdot |\mathbf{x} - \mathbf{y}|}$$

$\Rightarrow$ fundamentálne riešenie Laplaceovej rovnice

transformácia:

poruchový potenciál

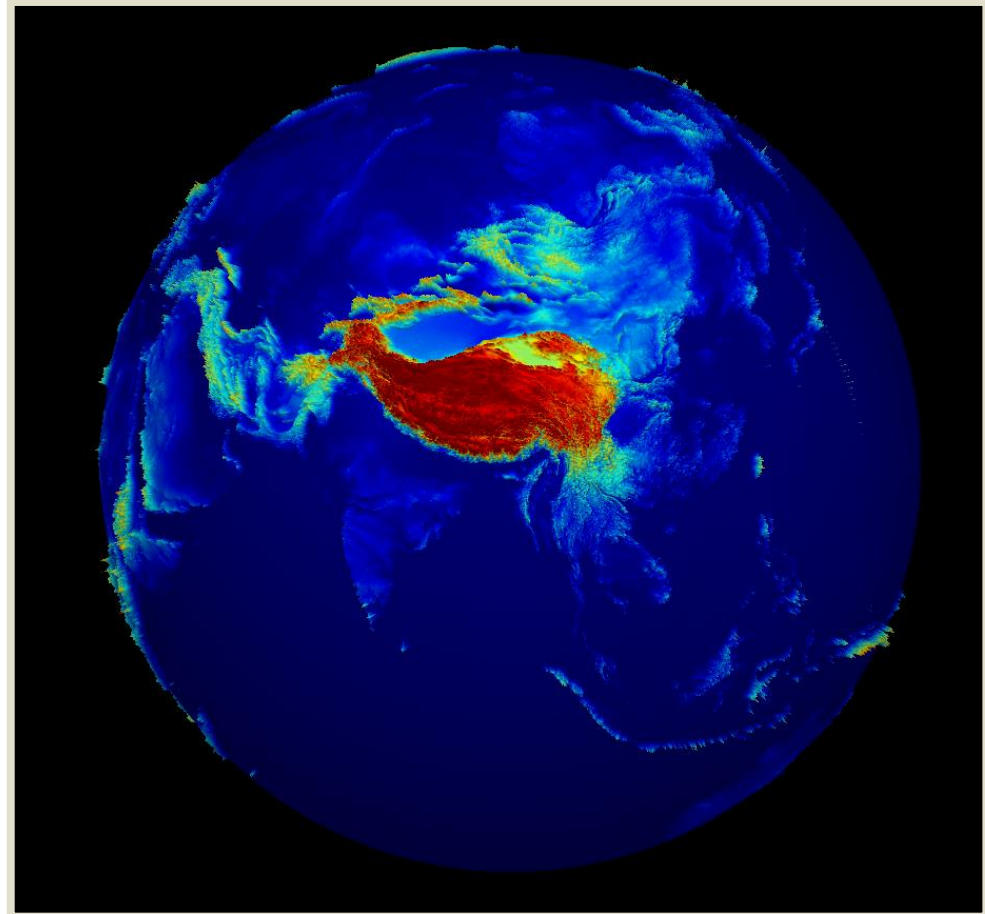
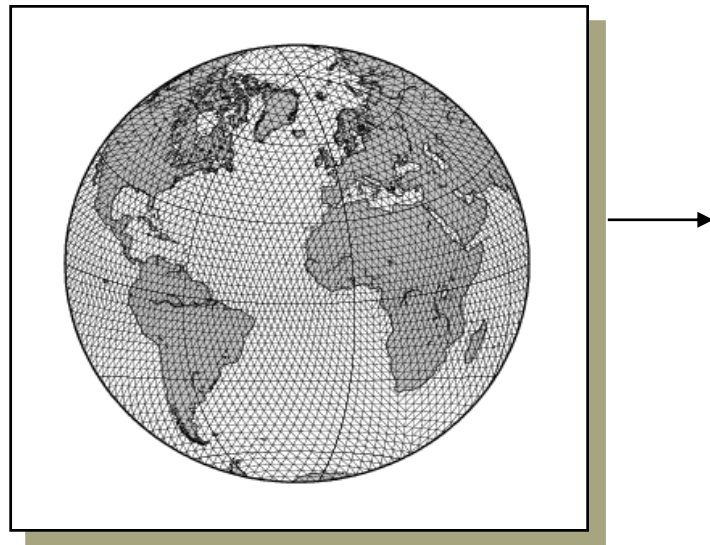
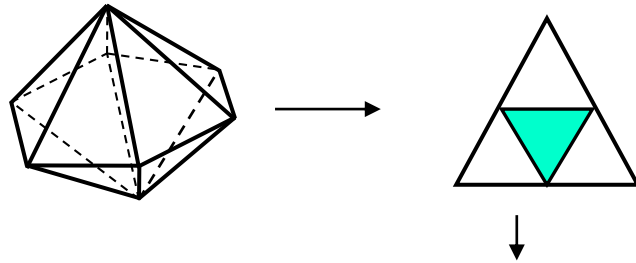
výška geoidu

Brunsova formula

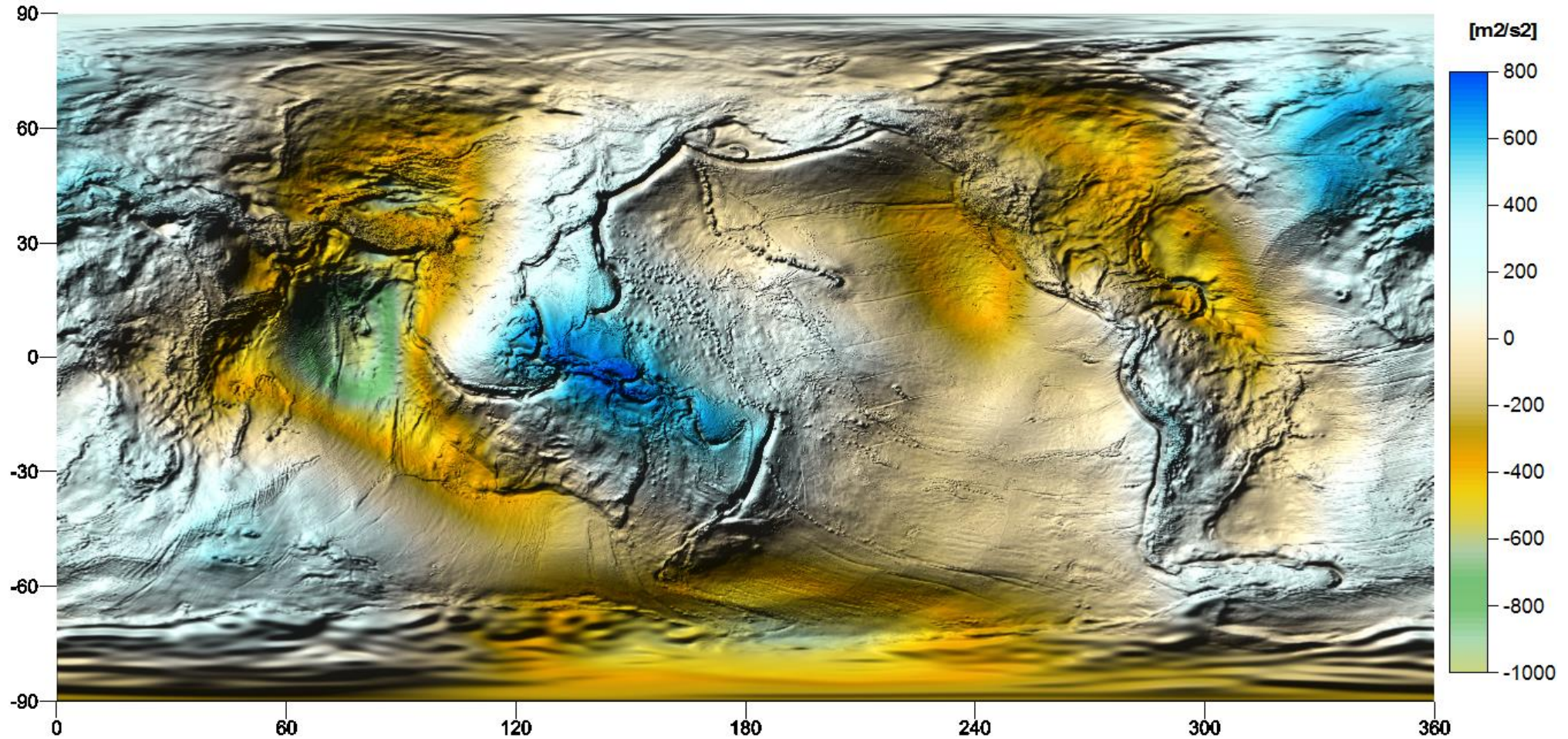

$$\zeta(P) \cong \frac{T(P)}{\gamma(P)}$$

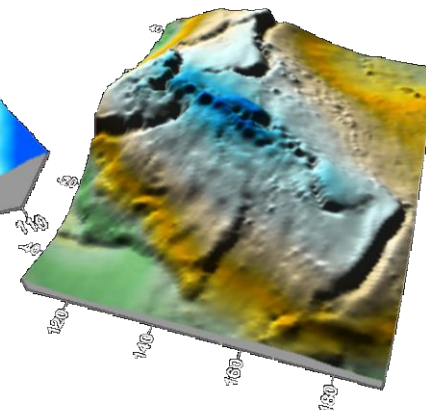
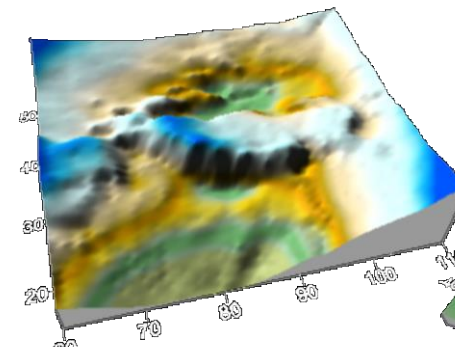
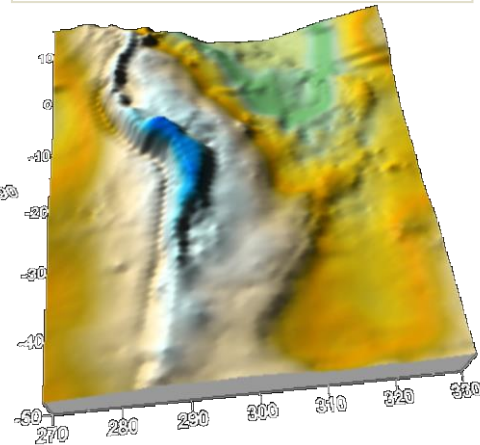
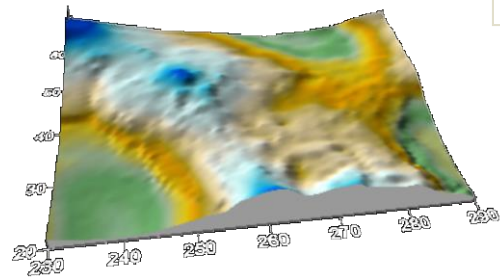
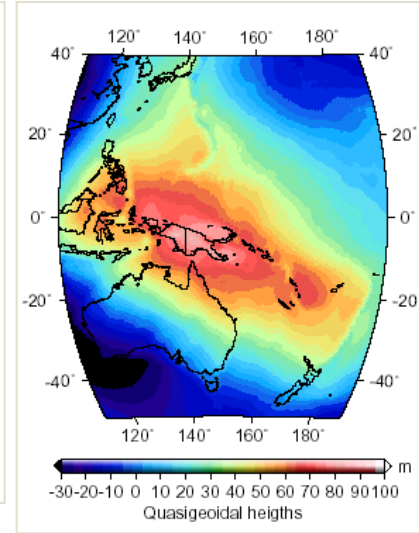
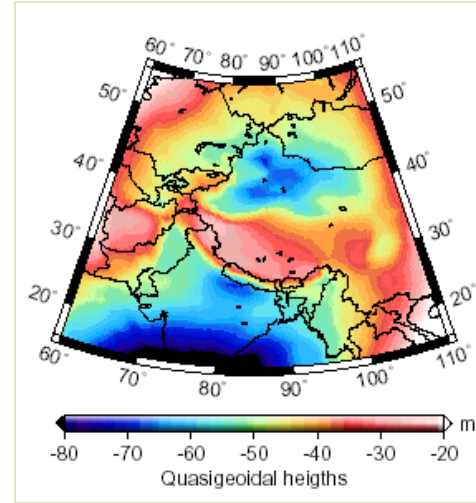
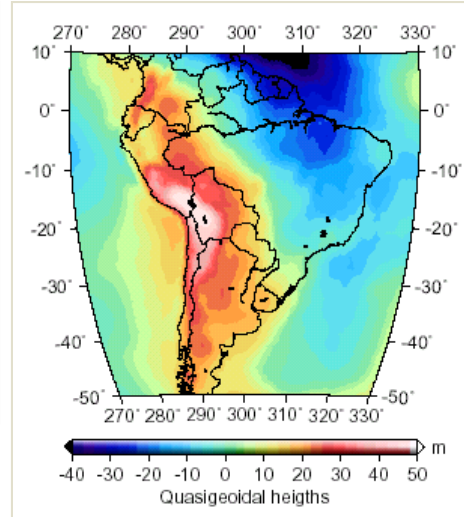
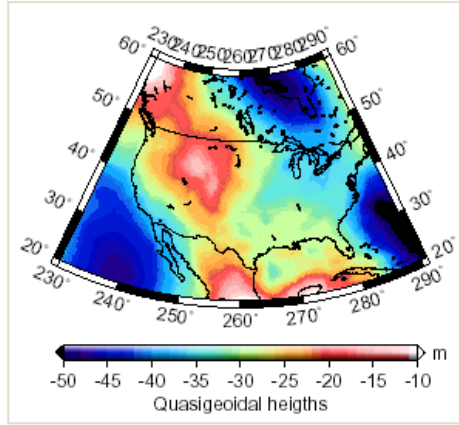
Triangulácia zemského povrchu

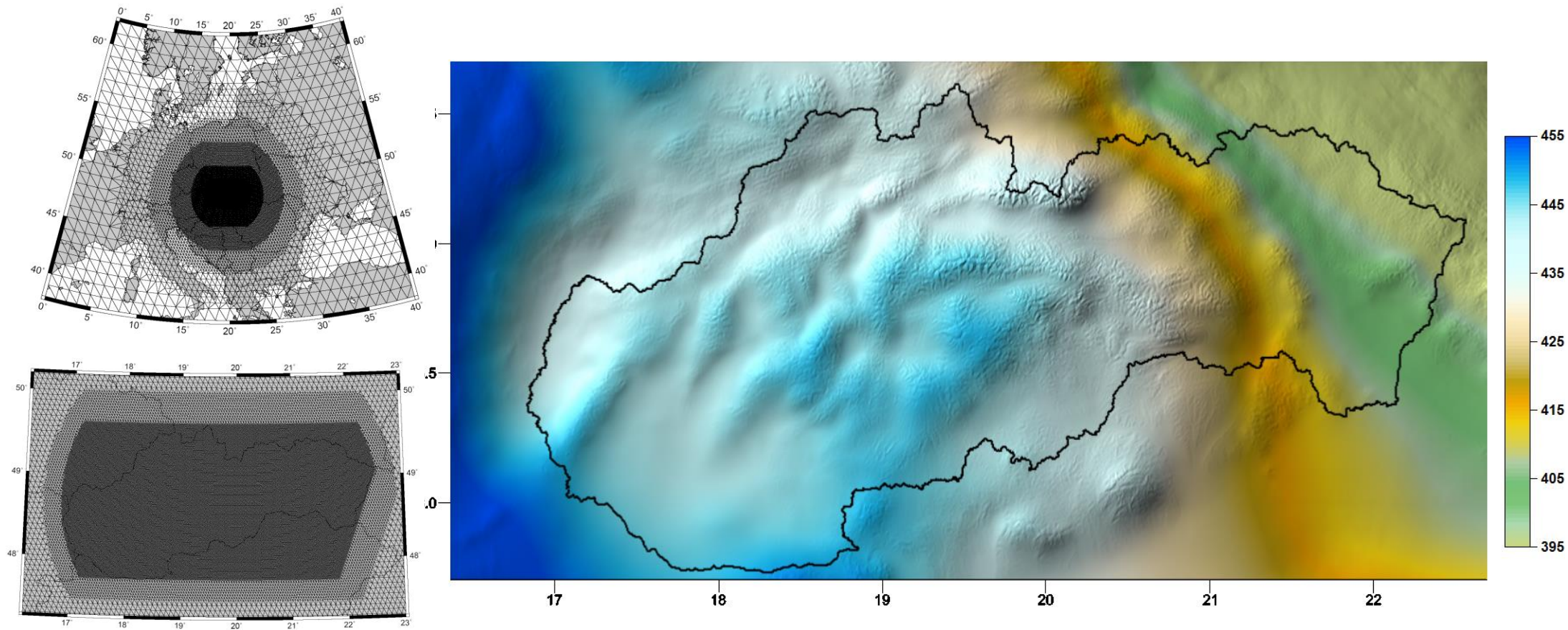
Globálne riešenie pomocou MOP

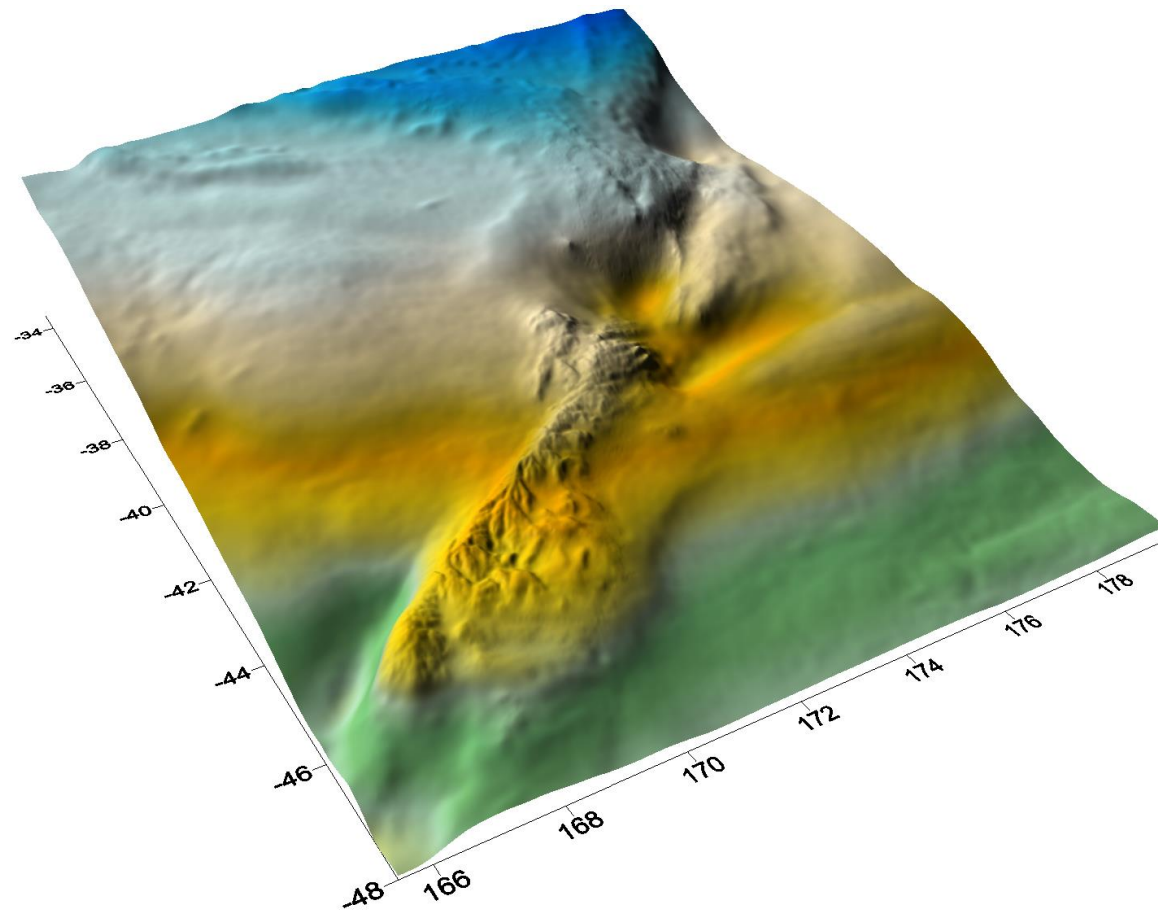
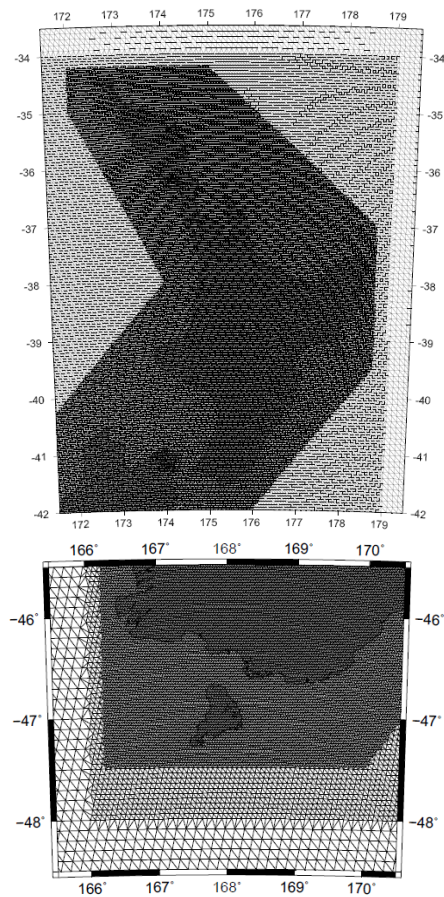
Globálne riešenie pomocou MOP - detail

Lokálne riešenie na Slovensku

Lokálne riešenie na Novom Zélande

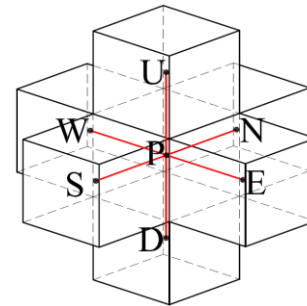
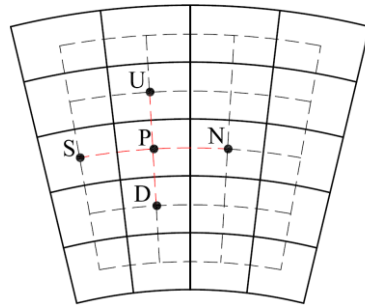
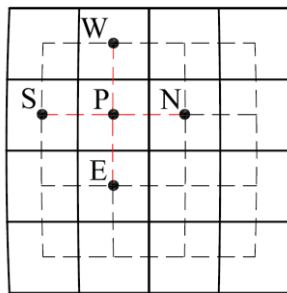
Metoda konečných objemov

Slabá formulácia

$$-\int_p \Delta T dx dy dz = -\int_{\partial p} \nabla T \cdot n d\sigma = -\int_{\partial p} \frac{\partial T}{\partial n} d\sigma = 0$$

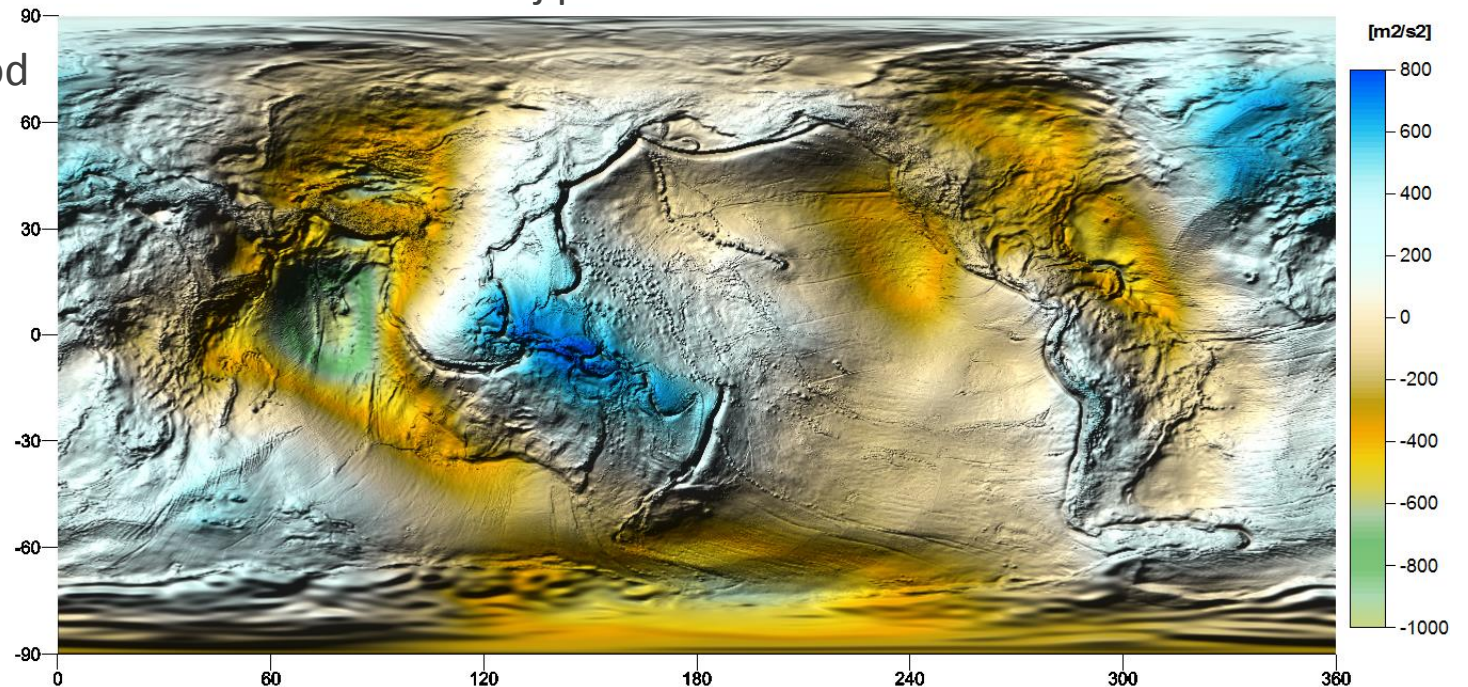
Finálny lineárny systém:

$$P_{i,j,k} T_{i,j,k} - W_{i,j,k} T_{i-1,j,k} - E_{i,j,k} T_{i+1,j,k} - N_{i,j,k} T_{i,j+1,k} - S_{i,j,k} T_{i,j-1,k} - U_{i,j,k} T_{i,j,k+1} - D_{i,j,k} T_{i,j,k-1} = 0$$

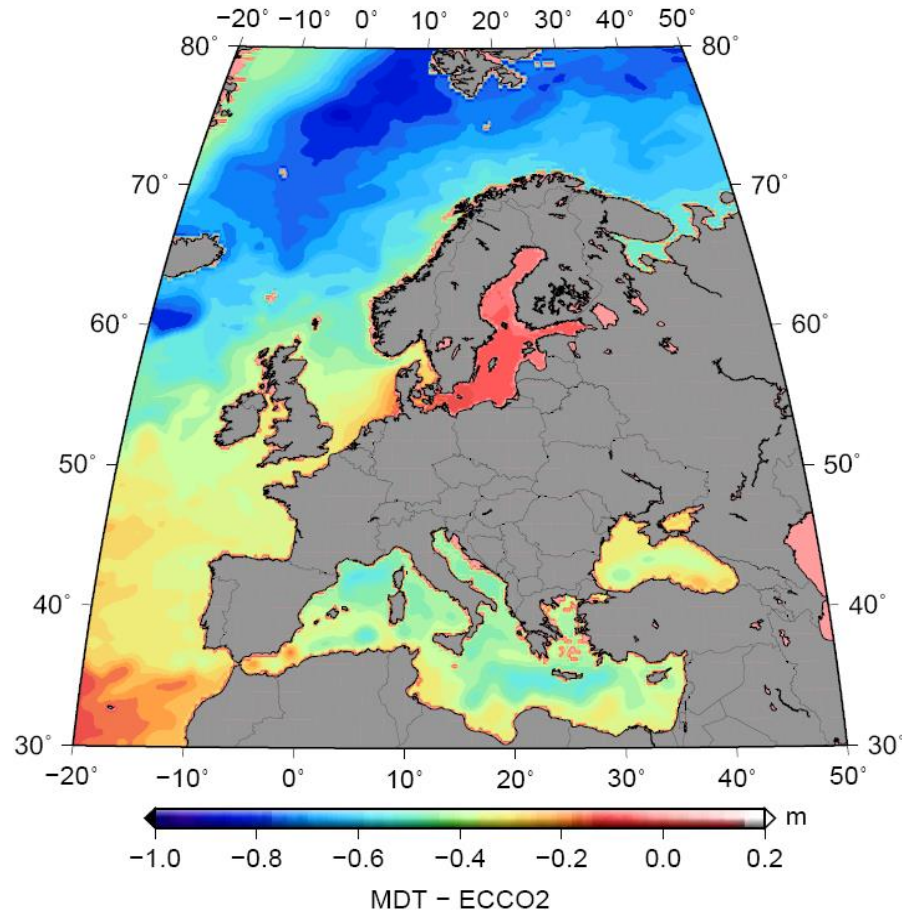
Globálne riešenie pomocou MKO

- rozlíšenie: 5 arc min x 5 arc min x 0.5 km (4320 x 1920 x 480)
- počet objemov: 3 981 312 000
- paralelné výpočty na 64 procesoroch s 512 GB distribuovanej pamäte
- celkový výpočtový čas: cca. 23 hod

Posuny výškových systémů v Evropě

Reference tide gauges

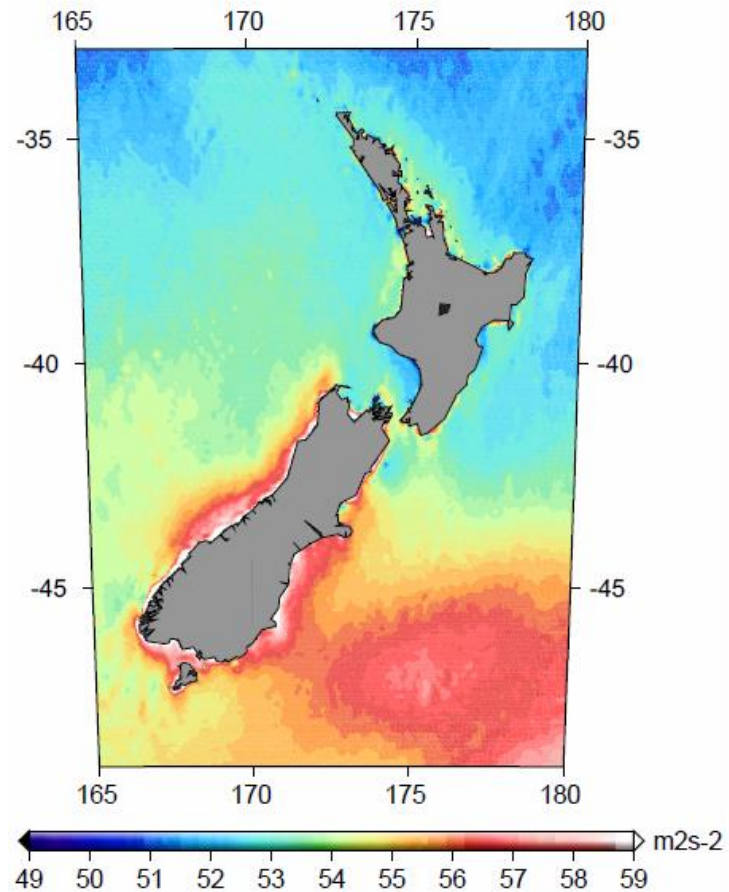
■ Alicante	■ Cascais	■ Kronstadt	■ Ostend
■ Amsterdam	■ Constanta	■ Malin Head	■ Trieste
■ Antalya	■ Durres	■ Marseilles	■ other
■ Belfast	■ Genoa	■ Newlyn	■ no information

Posuny výškových systémov v Európe

- hraničný most medzi Švajčiarskom a Nemeckom v Laufenburgu
- rozdiel medzi Švajčiarskym a Nemeckým výškovým systémom je 27 cm.
- projektanti omylom odpočítali na švajčiarskej strane 27 cm, mali pripočítať, vznikla tak chyba 54 cm.

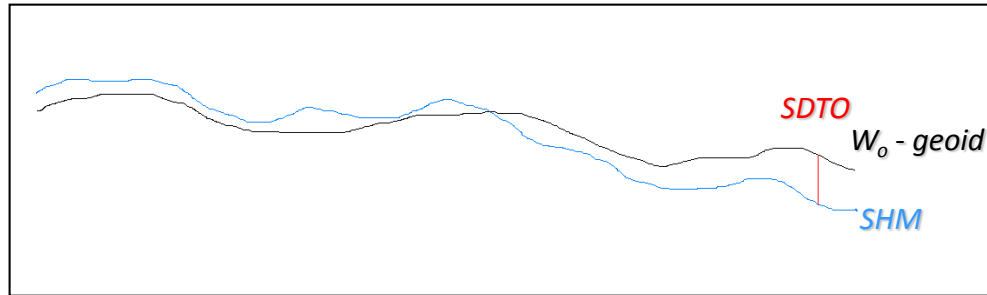
Posuny výškových systémov vo svete

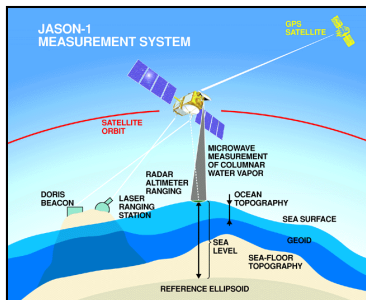
Nový Zéland – 13 rôznych výškových systémov, vzájomne posunutých a naklonených

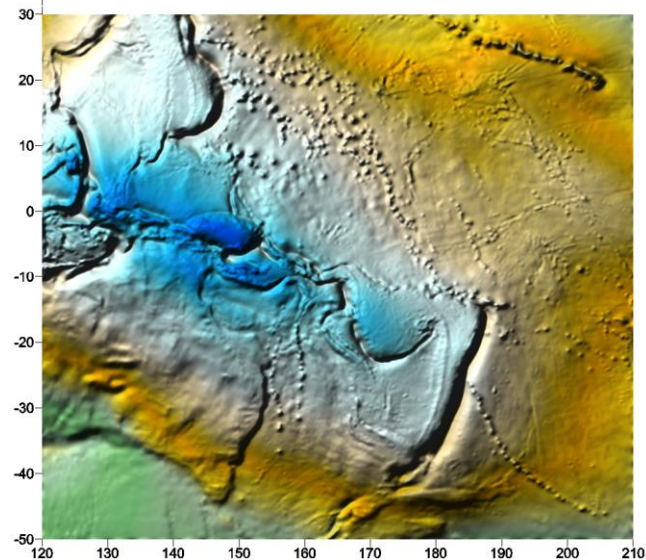
Využitie v oceánografii

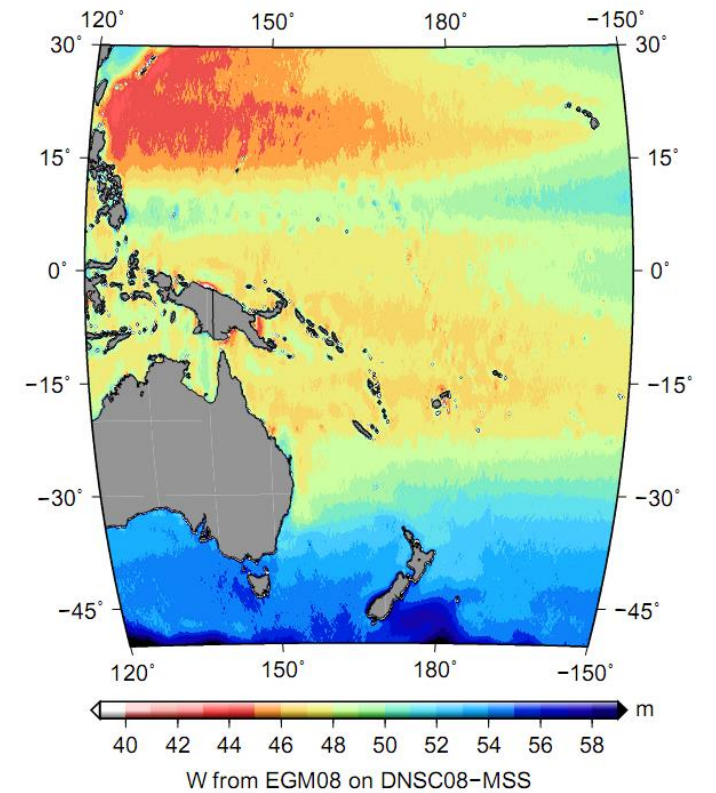
Družicová altimetria

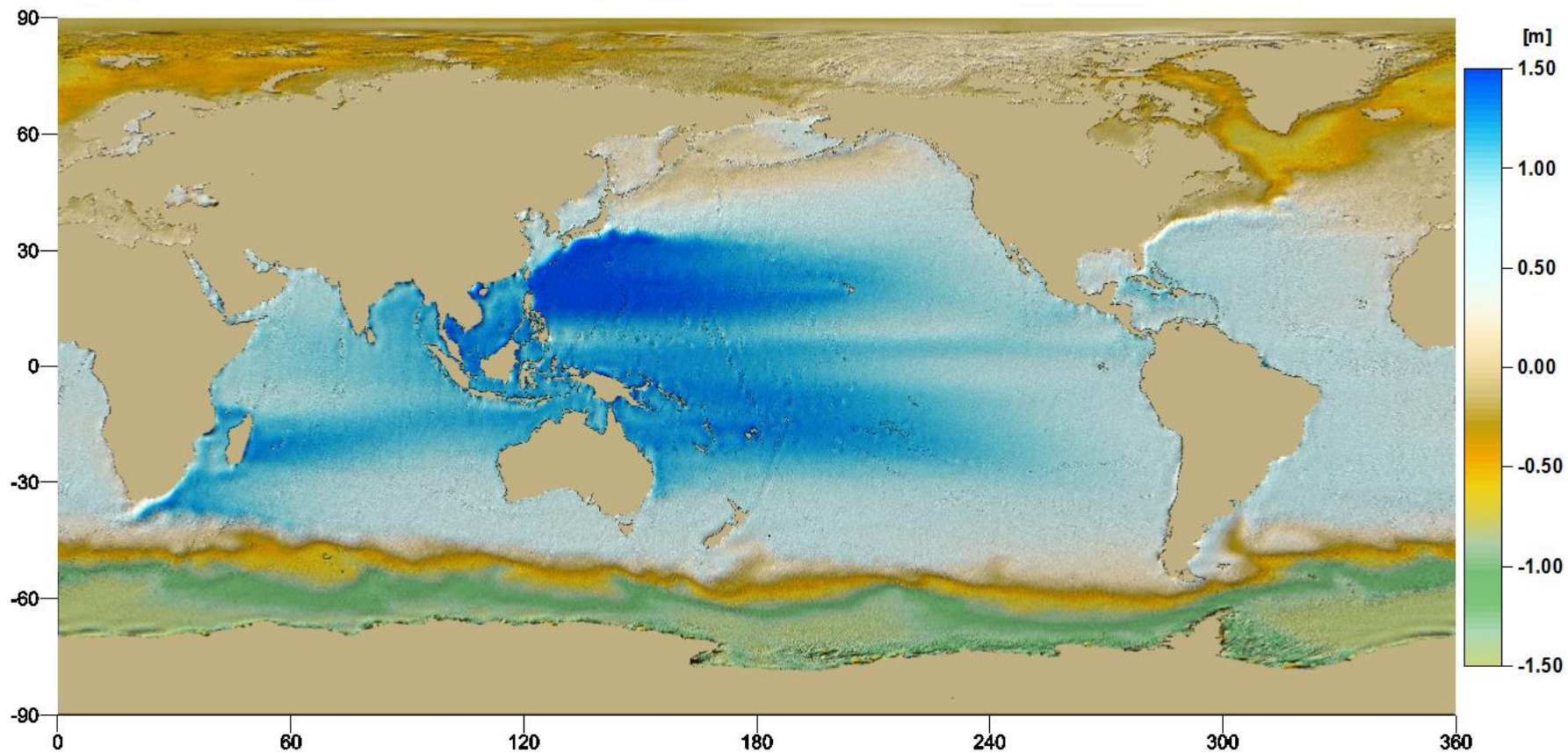
Stredná hladina morí (SHM)

Geopotenciál na SHM

Stredná dynamická topografia oceánov

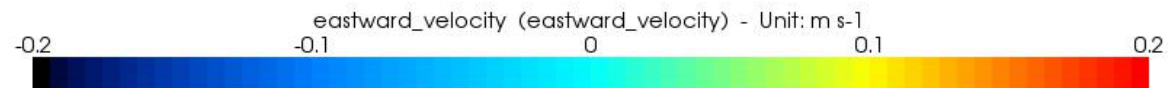
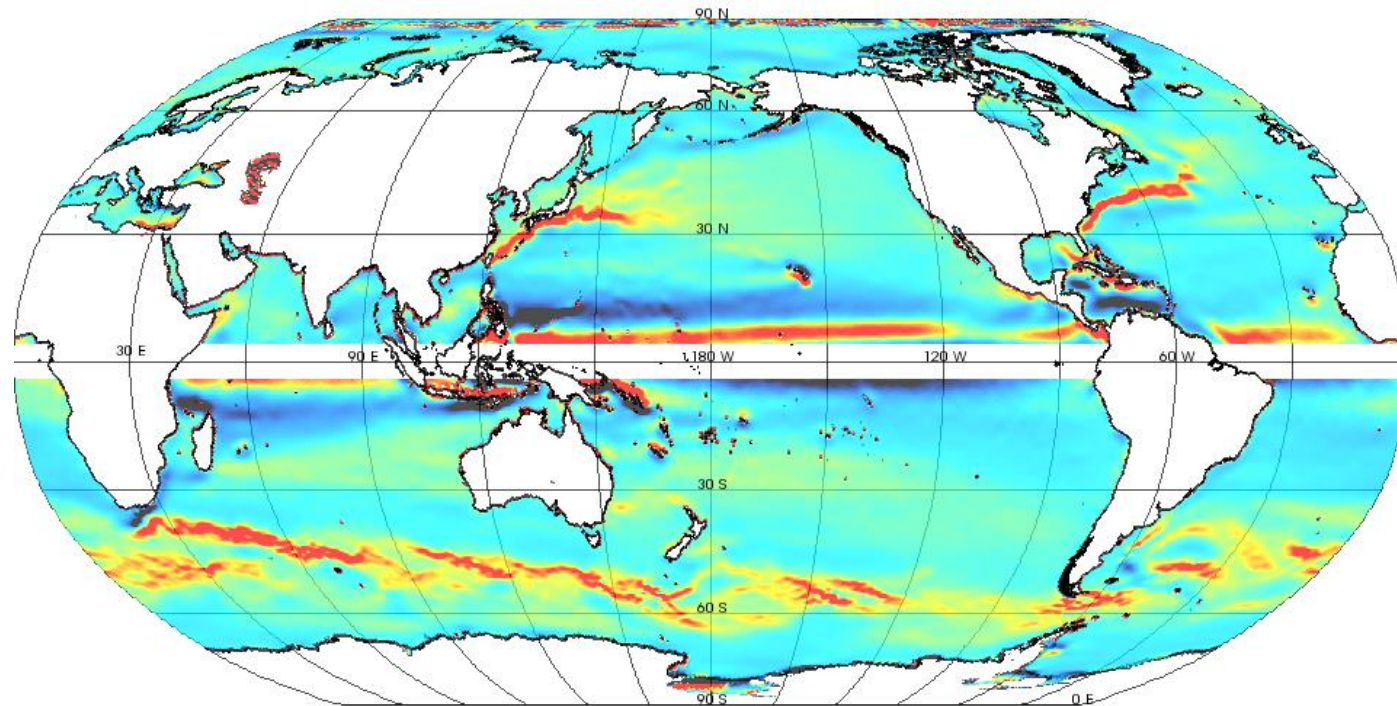
“geodetický prístup”

SDTO = SHM - geoid

SDTO – stredná dynamická topografia oceánov
SHM – stredná hladina morí

Rýchlosti geostrofických prúdov

Ďakujem za pozornosť

